D. BENEDICTI BACCHINI

DE

SISTRIS,

EORUMQUE FIGURIS, AC DIFFERENTIA,

AD ILLUSTRISSIMUM D.

D. LEONEM STROZZA

DISSERTATIO.

JACOBUS TOLLIUS

Diſſertatiunculam & notulas adjecit, & Perilluſtri VELTHUSIO conſecravit.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officina FRANCISCI HALMA, Academiæ Typographi, cIↄ Iↄc xcvi.

Perilluſtri, Nobiliſſimo, & Ampliſſimo

VIRO,

D.D. THEODORO à VELTHUYSEN,

Toparchæ in Heemſteede, Willeskop, Kortheeswijk, &c. &c. Illuſtribus ac Præpotentibus Provinciæ Trajectinæ Ordinibus adſcripto, Conſiliique aggeris Leccani ſuperioris Adſeſſori, &c. &c.

JACOBUS TOLLIUS S.

Irtutum Tuarum, animique erga omnes bonos, ac inprimis literatos, benigni prolixique tacitus hactenus venerator, eam mihi, VIR PERILLUSTRIS, ſæpenumero occaſionem votis expetii, qua citra adu-

lationis ambitionisve suspicionem illum Tibi honorem haberem, qui præclaræ Tuorum decorum magnitudini si non omni, saltem aliqua ex parte responderet. Sed frustra ea vota fuere, procacibusque ablata ventis una cum inani spe mea evanuerunt. Verum ut adversus oppugnantem me fortunam, (quæ bonæ occasionis mater & promacondа est) licet acri vehementique invidiæ ac malitiei commilitio firmatam, pertinax & invicti imperterritique animi miles sum, quæro semper aliquid, quo me tuear, ac illam ulciscar, subsidii. Ergo cum, quo potissimum documento hunc Tibi, VIR PERILLUSTRIS, animi mei sensum patefacerem, jam dudum circumspicerem, pertæsus morarum arripui quod præ manu erat, sed prætenue, longeque infra Tuam positum dignitatem; elegantia tamen argumenti, Scriptorisque eruditione placiturum. BACCHINI Dissertatio est de SISTRIS: quam in Italia mihi dono datam, & his in locis numquam visam, ibidem etiam perraram, typis hic iterum me mandaturum suscepi.

cepi. Addidi parvulam, quæ tum mihi, quum donaretur, ſcripta, diſſertatiunculam, notulaſque inter relegendum ſub manu natas. Hoc Opuſculum Tuo, VIR PERILLUSTRIS, inſcribere ac dedicare viſum Nomini, meque una meaque Tibi tradere ſtudia: ut hoc ad explicandum animum erga Te meum parato aditu liberior mihi poſtilla paratiorque ad Te via eſſet, ac facultas majora induſtriæ in his literis meæ laboriſque ſpecimina offerendi; adeoque & amplius ſpatium in laudes eundi Tuas, quas nunc ne attingere quidem libelli hujus patitur exiguitas. Eſt enim ille venuſtus quidem, Tuiſque aſſuetis omni literarum cultui oculis digniſſimus: verumtamen tantula ejus moles prolixiorem reſpuit dedicationem. Paucis igitur nunc dicam, VIR PERILLUSTRIS, quod alias cum volente Deo pluribus perſecuturus ſum, eam eſſe animi Tui omnibus numeris abſolutiſſimi excellentiam, eas virtutes, indolem, mores, elegantiam, ſuavitatem; ea corporis ac fortunæ decora, eaque

in remp. patriam publica, ea in cives, populares, exteros, privata beneficia ac merita, quæ Te cunctis spectabilem, venerandum, & amabilem reddant: adeo ut uno omnium suffragio, quum principem in hac rep. dignitatem obtineas, multis etiam partibus majorem ampliorem que mereri videare. Ita me sentire testatum Tibi, testatum publico volui, securus obtrectationis, patrocinante veritate. Vale VIR PERILLUSTRIS, meque aliquem inter Tuos tenere locum patere. Dabam in museo meo, An. cIↄ Iↄc xcv, a. d. xiv Kal. Octobreis.

JACOBUS TOLLIUS

LECTORI S.

N *Tibi, Lector Humaniſſime,* D. Benedicti Bacchini, *Monachi Parmenſis S. Benedicti ad D. Joannem Euangeliſtam, & Ephemeridibus Eruditorum Italicis, dum Parmæ fuit, celeberrimi,* Diſſertationem de Siſtris; *cujus mihi ab erudito, & editis ſelectiſſimis literatorum hominum in unum corpus collectis opuſculis Miſcellaneis clariſſimo P. Gaudentio Roberto Carmel. Congr. Parmæ ea conditione donatum fuit exemplar, ut id nitidius denuo mea opera, & accuratius recuderetur. Quinquaginta namque tantum ajebat excuſa hujus Diſſertationis exemplaria: exigereque egregia Viri Præſtantiſſimi in remp. literariam merita, ut & apud nos nomen ejus ac ſtudia magis magiſque innoteſcerent. Ut autem ex Homeri ſententia ferrum virum trahit, ita & ipſius me movit argumenti elegantia, ut nonnihil & ipſe adderem, quo editio hac recens gra-*

tior

tior Tibi foret atque commendatior. Addidissem & Bossii Viri Eruditissimi de eodem argumento opusculum, quod Isiacum *inscripsit, si mihi hic ejus fuisset comparandi copia. Verum aliorum quoque industriæ nonnihil relinquendum est. Tu interim, Lector Humanissime, his utere, fruere, dum* Itineris Italici Insignia *sub prælo fervent, hoc fortassis anno, aut sequentis initio, cum volente Deo lucem publicam visura. Scribebam Trajecti Batav., An.* MDCXCV. *a. d.* XII *Kal. Oct.*

ILLUSTRISSIMO ac HUMANISSIMO

DOMINO

D. LEONI STROZZÆ

D. BENEDICTUS BACCHINUS

S. P. D.

ÆQui bonique conſulas, oro, *Vir Illuſtriſſime*, ſi ſerius, quam vel tu credideras, vel ego ipſe decreveram, meam fidem liberem, quam dudum dedi nonnulla me de egregio tuo Iſiacæ ſuperſtitionis Monumento ſcripturum, cujus graphicam iconem, addita altera Trajani vultum exprimente, miſiſti. Iis enim curis præpedior, ac in tam diverſa renitente genio trahor, ut vix quandoque horis ſubceſivis memet ipſe colligere poſſim, ac per breviſſima temporis ſpatia Muſis, mihique vacare. Quod quidem ægerrime ferrem, niſi ob genus vitæ auſpicante Numine delectum, alieno

mihi arbitrio vivendum ſcirem, ac alienis quibuslibet votis ſerviendum.

Verum ne moras excuſans, & moras nectens, idem peccatum peccem, Siſtrum arripio, pauca in ejus illuſtrationem ſcripturus, ac potiſſimum ea, quæ forte Clariſſimis Viris, qui de hocce argumento egere, intacta relicta ſunt. Quur enim actum agam, & cramben ſæpius recoctam recoquam? Hæc igitur, quantum per me poterit, diſtincte diſcutienda reor, cujus figuræ Siſtrum apud Iſiacorum Myſteriorum cultores, dein hypothetice tuum, Ægyptiacumne fuerit, an Romanum? Duo hæc illuſtrabo, ac velut aliud agens ea quoque, quæ pertinent ad Felem, ad virgulas transjectas, & ad lateralia parerga, explanabo; nec non alia nonnulla forte haud injucunda ad progreſſum Iſiacæ ſuperſtitionis, & ad Romana hujuſmodi monumenta ab Ægyptiis diſtinguenda, ſpectantia adjiciam.

Age itaque primum illud, quod ſuſcepimus, perſequamur; nil enim de Siſtri uſu, nil de nominis (a) etymologia dicendum reor, cum toties repetita, ac transſcripta ab aliis hæc ſint, ut de eis reſpondere lippus etiam ac tonſor poſſit. Ad figuram igitur quod attinet,

(a) Adſcribam tamen in gratiam juventutis, cui non omnes ſtatim libri ſunt in promtu, nominis etymon. Dictum Græce *Siſtrum*, ſive σεῖστρον, παρὰ τὸ σείειν, id eſt, a quatiendo, ſeu movendo; quo motu virgulæ tinnitum edebant. Hinc herbæ ad Scamandrum germinanti *Siſtro* nomen, quæ erebintho ſimilis acinos ſe moventes habet, teſte Plutarcho de Fluminibus, in Scamandro: & σεῖστρα appellata lupanaria, quibus Romæ tempore Theodoſii Imp. incluſæ adulteræ ad promiſcuam ſcortationem cogebantur, pulſis tintinnabulis, ut ipſarum ſupplicium omnibus in proximo innoteſceret: quod turpe pœnæ genus a Theodoſio ſublatum memorat Socrates Hiſt. Eccleſ. lib. v, cap. XVIII.

nosti,

nosti, tot pene Scriptorum sententias esse, quot capita. Illud tamen satis constare arbitror, non unam fuisse, sed diversam pro regionum, Isiacorum, opificum, ac temporum genio; quod ut ob oculos inficias eunti ponam, exhibeo nonnullorum Sistrorum figuras veruculo in æs incisas, quas in hanc rem hinc inde ex antiquaria supellectile collegi. Vides Sistra anguliformia, ovalia, virgulis munita quadrilateribus, varie manubriata, virgularum numero aucta, vel diminuta, pleraque omni symbolo destituta; bina, quæ ex Augustini gemmis accepi, Loto exornata. Hinc toto, ut ajunt, cœlo aberrare sentio a vero, qui de hac re ita agunt, ut unius formæ immutabilis Sistrum fuisse autument, vel eodem semper ornatu effictum contendant. Nosti porro, quam multa Hieronymus Bossius in suo *Isiaco*, sive opusculo *de Sistro*, congerat, quantumque laboret, ut suam de Sistri figura sententiam firmet aliis explosis; qua quidem in re, licet illos jure ac merito reprehendat, qui Sistrum cum Crotalis, Cymbalis, & ceteris hujusmodi crepitaculis confundunt, confidentius tamen, quam par est, sibimetipse de vera, ac genuina adinventa descriptione gratulatur, quam hic operose ab illo confectam recolere ne graveris. Ea est hujusmodi; *Sistrum crepitaculum ovale est, ex arguti metalli lamina factum, cujus apsis superior tribus insignitur figuris, una scilicet æluri humana facie in medio posita, altera Isidis in dextero latere, tertia (b) Nephthyos in sinistro. In ima vero*

(*b*) Quæ Nephthys quinta & ultima Rheæ & Saturni proles *Venus* etiam, & *Victoria*, & *Finis* appellata est; ut Plutarchus habet de Iside & Osiride: cui conjugem Typhonem, filium Anubin Ægyptii attribuerunt, infe-

vero ſui parte manubrium habet, quod dum concutitur, virgulæ quædam ex eodem metallo factæ, & per laminæ forulos transjectæ, adunca utrimque cuſpide laminam ipſam percutiunt, quæ mox ſonorum edit tinnitum. Hæc ille, figuram adjiciens, ſed ab allata deſcriptione in nonnullis diſcrepantem. Etenim in ſuperiori parte haud ovalis eſt, ſed trinos angulos efficit; æluri vero facies nullatenus ad humanam accedit. Hinc per partes deſcriptione perpenſa, in hæc verba concludit, de inventa veluti, ac e puteo eruta veritate ſibimetipſe plaudens: *Quæ cum ita ſe habeant, noſtra omnino Siſtri deſcriptio habenda eſt pro omnium certiſſima, ac pro omnium veriſſima.* Mihi vero illud dubio procul omni certiſſimum, ac veriſſimum eſſe videtur, a Boſſio allatam deſcriptionem ita demum certiſſimam, ac veriſſimam eſſe, ſi non de quolibet Siſtro, ſed de nonnullis intelligatur exhibita. Omnibus quidem commune, quod ad ovalem accederent figuram, quod lamina conſtarent, ac manubrio, quod mobiles virgulæ adderentur: cæterum ſæpiſſime nullo parergo exornabantur, ut figuræ probant in ſuperioribus allatæ. Apſis inſuper ad Boſſii guſtum efformata frequentiſſime omnino deſiderata eſt; Nephthyos, ac Iſidis vultus non ſemper affixi fuerunt, & cum adjiciebantur, infra mobiles virgulas locum habuere. Æluri etiam facies raro ad humanam acceſſit. Quæ quidem ſingula, ſi ſeorſim perpendantur, facile patent.

inferiuſque hemiſpherium conſecrarunt, ſicut ſuperius Iſidi. Attulimus nonnulla de his omnibus, & ad Chemiam retulimus in Fortuitis noſtris Cap. XXIII, p. 205. quæ reſpici poterunt, quippe ad eorum, quæ ſuperius de Siſtro dicta, penitiorem cognitionem non inutilia.

Etenim

Etenim quamvis non negaverim, apsidem Bossianam quandoque obtinuisse, & quidem anguliformem; frequentius tamen Sistri summam partem in hemicyclum conformatam, cum ex allata Sistrorum tabella patet, tum e Sistro, quod Cl. Pignorius in egregio ad Mensam Isiacam Commentario ex Museo Francisci Gualdi Ariminensis affert, ac rursum in aureo exhibet Opere *de Servis*. Plutarchus in Libello de Iside ac Osiride, superiori ea Sistri parte Lunæ Circulum, seu Globum, significari tradit, sub quo omnia ob generationem, ac interitum concutiuntur, quod ea ad imaginem cœli rotunda sit, seu circuli Lunaris portionem imitetur. En ipsa verba, quæ miror a Bossio in medium allata, tanquam sententiæ suæ firmandæ aptissima: Τοῦ δὲ σείστρου περιφεροῦς ἄνωθεν ὄντος ἡ ἁψὶς (ita enim legendum) περιέχει τὰ σειόμενα τέτταρα. Καὶ γὰρ ἡ γινομένη, καὶ φθειρομένη μοῖρα τοῦ κόσμου περιέχεται μὲν ὑπὸ τῆς σεληνιακῆς σφαίρας, κινεῖται δὲ ἐν αὐτῇ πάντα, καὶ μεταβάλλεται διὰ τῶν τεττάρων στοιχείων, πυρὸς, καὶ γῆς, καὶ ὕδατος, καὶ ἀέρος: *Sistri autem superiori parte rotundi curvatura admonet de quattuor corporum concussione. Pars namque mundi obnoxia ortui, & obitui globo Lunari continetur, ac in ea cuncta moventur, mutanturque per quattuor elementa, ignem videlicet, terram, aquam, aerem.* Quæ manifeste Bossianæ sententiæ repugnant. At cum semel in præconceptam opinionem Vir iste impegit, nec ceteros intelligit Auctores, quos citat. Laudat Joannem Bernartium, ac tanquam Bernartii foetum descriptionem, quam is in Scholiis ad lib. XI Statii Theb. exhibet, multis commendat; cum tamen Bernartius apices ipsos ex Apul. lib. XI Metamorph. descripserit, ubi Madau-

renſis Iſidis ornatum, ſibi adhuc ſub aſini perſona degenti apparentis, ob oculos ponens, ait; *dextera quidem ferebat æreum crepitaculum, cujus per anguſtam laminam in modum balthei recurvatam trajectæ mediæ paucula virgulæ, criſpante brachio tergeminos ictus, reddunt argutum ſonum.* Verum ſit hæc Siſtri, cujus Boſſio libuerit, laudata deſcriptio; illud ſatis mirari nequeo, cum aperte ſive Apulejus, ſive Bernartius, Siſtri figuram rotundam *in modum balthei recurvati,* dixerit, queri illum, in Bernartii ſeſe deſcriptione Siſtri figuram deſiderare; *etenim*, ait, *non eam facit orbiculatam, non trigonam, non ovalem.* Quî enim fieri potuit, ut clarius orbicularem digito oſtenderet, quam *lamina Siſtrum in modum balthei recurvata* conſtare aſſerens? Iſidis, ac Nephthyos vultus ſæpius defuiſſe probant Siſtra in ſuperioribus delineata: at cum adfuerunt, infra mobiles virgulas ſedem ut plurimum obtinuere, eodem loco, quo in Pignoriano, ac in noſtro Pinea, ſeu aliud quoddam parergon, affixa ſpectatur. Teſtis locupletiſſimus id firmat iiſdem Plutarchus verbis, quibus Boſſius univerſam ſuam Siſtri deſcriptionem munire ſatagit. Vix mihimet ipſe fidem habui, cum hominem mordicus defendentem legi, vultus hujuſmodi ſupra mobiles virgulas ſemper fuiſſe collocatos, & eo nomine Pierium Valerianum traducentem, ob illos infra conſtitutos; nec non in ejus rei probationem Plutarchi afferentem ea, quæ ſententiæ ejus diſerte repugnant, cum ait; τῇ δὲ ἁψῖδι τοῦ σείστρου κατὰ τὴν κορυφὴν ἐντορεύουσιν αἴλουρον ἀνθρώπου πρόσωπον ἔχοντα; κάτω δὲ ὑπὸ τὰ σειόμενα, τῇ μὲν Ἴσιδος, τῇ δὲ Νέφθυος πρόσωπον, αἰνιττόμενοι τοῖς μὲν προσώποις γένεσιν, καὶ

τελευτήν:

πλευτὴν : *curvamini Siſtri in vertice affingunt felem humanam faciem habentem: infra vero ſub his, quæ quatiuntur, aliquando quidem Iſidis, aliquando autem Nephthyos vultus, ortum illis, ac obitum indicantes.* Quid a Boſſio ad Boſſii ſententiam evertendam clarius afferri potuit? Illud tamen animadvertendum eſt, ex Plutarchi teſtimonio haud apte colligi, Siſtri figuram fuiſſe immutabilem; atque adeo quandoque eandem illam, quam ex Plutarchi verbis refellimus, potuiſſe obtinere. Sed cum *in modum balthei recurvata* fuerunt Siſtra (ut plurimum autem talia fuiſſe oſtendunt vetera monumenta) vix alio loco collocari potuerunt Iſidis, ac Nephthyos vultus, quam infra mobiles virgas; cum vero Boſſii ſententiæ reſponderunt, bene ſupra eaſdem effingi quiverunt. Eandem inconſtantiam meo periculo agnoſce in principe Siſtri parergo, Fele videlicet; ſæpius enim nudum novimus Siſtrum, ut in Numiſmatibus, in Menſa Iſiaca, apud Gruterum, in Oedipo Kircheriano, & alibi paſſim; quandoque Felis loco Sphingem appoſitam, ut in Pignoriano: vel (*c*) Loti florem; ut in Auguſtini gemmis; vel aliud quidpiam; ſæpiſſime Felem felis, non hominis, faciem habentem, ut in tuo. Quamvis enim Plutarchus adhibitum ſcribat, ac vertici Siſtri rotundo affictum αἴλουρον ἀνθρώπου πρόσωπον ἔχοντα; ipſe tamen non obſcure innuit, nil religioni, nil myſteriis obfuiſſe, cum hominis facies abeſſet. Qui, dum philoſophicam cum ceterarum Siſtri partium, tum Felis illuſtra-

(*c*) Qui & in gemmis Baſilidianis frequenter occurrit, ut 25, 35, 40, &c. nec Iſidi tantum, Solique olim ſacer lotus fuit, ſed & Diis Laribus, ut Baudelotius notavit, lib. de Util. Peregrin. ubi de Laribus agit.

tionem

tionem accurate tradit, multaque de Felis fœcunditate, multa de Lunæ, ac ejuſdem affectuum convenientia diſſerit, nullam tamen de *(d)* Felis humana facie meditationem in medium profert. In Menſa vero Iſiaca bis Siſtrum offendimus, in quo Felis viſitur, ſed ea humanam faciem nequaquam exhibet.

Viſa in ſuperioribus, Vir Illuſtriſſime, qua Siſtrorum figura laborat, inconſtantia, brevem hic tui deſcriptionem exhibere operæ pretium duco, cujus mihi veruculo expreſſi delineationem humaniſſime miſiſti, ut a ceterorum turba diſtinguatur, ac, quiſquis hæc leget, icone quamvis deſtitutus, quid huic peculiare, quid cum aliis commune contigerit, dignoſcere poſſit. Manubrio longo ſatis, quo dextera agitetur, ut, *criſpante brachio tergeminos ictus, argutus reddatur ſonus*, lamina ærea adhæret in ſuperiori parte *in modum balthei recurvata*: at, ubi manubrio jungitur, angulos rectos cum baſi efformans. Vertici, Felis cauda protenſa, capite arrecto, corpore toto recumbens, inſidet. Ea faciem Felis omnino præfert. Quatuor rotundæ virgulæ adunca utrimqueſecus cuſpide, laminam per forulos oppoſitos tranſmeant, ita ut libere hinc inde moveri poſſint. Tres ſuperiori parti reſpondentes æquali ſpatio a ſe invicem diſtant; quarta longius ab his remota ad manubrium accedit. Infra hanc, ubi in rotundam lamina figuram deſinit, Loti foliis (ut quidem reor) ornata, extrinſecus bina Symbola affixa cernuntur, quorum unum Nucis pineæ ſpeciem præ-

(d) Martianus Capella contra ea Lunam felem vultu præferentem inducit, de Nupt. Merc. & Phil. l. 2.

bet,

bet, alterum, quamvis in conum aſſurgat, pineam tamen dicere non auſim, cum decuſſatis, ac ſpiralibus lineolis non diſtinguatur. Multa mihi de hoc parergo cogitanti ſatius viſum eſt in medio illud relinquere, quam longiuſcule petita producere.

Siſtri totius conformatio ac ſpecies ejus elegantiæ eſt, ut hinc priorem conjecturam jure fecerim Romanum illud eſſe, atque a cultiſſimo artifice Auguſtorum tempore elaboratum, eorum videlicet, qui impenſius Iſiacis myſteriis operam dedere, Commodi, puta, vel Caracallæ. Res tamen majoris indaginis eſt; nec enim quod Via Aurelia in ſuburbana villa Illuſtriſſimi Laurentii de Corſinis inventum fuerit, officit, quo minus hoc aliunde quandoque illuc afferri Siſtrum potuerit, cum in diſſitas ſæpe regiones tranſlata fuiſſe ipſa marmora, doceant ea, quæ Romæ etiam nunc conſpiciuntur, Ægyptiorum ingentia monumenta, ac lapides Græci, Romanique, ad toto remotos orbe Britannos uſque, vel pretio, vel ſtudio, in Angliam deportati. Quo itaque ejus rei argumentum aliquod haud levidenſe nanciſcerer, Siſtri tui partes ſingulas excutiendas duxi, ſperans fore, ut hujus non modo elegantiſſimi monumenti differentiam, ſeu characterem adinvenirem, ſed & Iſiacorum quorumcumque, quæ vel in hanc uſque diem reperta ſunt, vel in futurum inveniri continget. Non injucundum autem, nec inutile accidet, ſi aliqua de propagatis Iſiacorum Myſteriis prælibavero, tempora quantum licuerit diſtinguens, quibus Iſidis nomen, ac cultus cum apud Græcos, tum apud Romanos cœperit obtinere. *Hæc enim lumen haud obſcu-*

obſcurum afferre præſenti poterunt argumento, & infra dicendis fidem adſtruere.

Hac igitur in re, licet ultro fatear Iſidem ubique terrarum cultam, quod apud Diodorum Ægyptii Myſtæ jactabant, id tamen ita intelligendum reor, ut ſimul longius a vero aberrare videatur, qui inde colligat, Iſidis nomen, cultum, attributa, fabulas, eadem ubique terrarum fuiſſe celebrata, antiquis potiſſimum temporibus; videlicet antequam Roma rerum undequaque potiretur, ac cum imperio Deorum multiplicem ſuperſtitionem orbi communem efficeret. Quare, ut pro rei veritate, accurateque loquamur, non Iſis, ſed, quæ per Iſidem ſignificabatur apud Ægyptios, rerum Natura, activæ potentiæ, ac virtutis receptrix, ubique terrarum colebatur: at in Ægypto proprio Iſidis nomine, peculiaribus mythologiis, ritibus, ac cærimoniis, apud alios diverſimode, & variis appellationibus. Explicat id aptiſſime Apulejus, ubi lib. xı Mileſiacor. Numen ipſum loquens inducit, in hæc verba: *En adſum tuis commota, Luci, precibus rerum Natura parens ..... cujus Numen unicum multiformi ſpecie, ritu vario, (e) nomine multijugo, totus veneratur orbis. Me primigenii Phryges*

(e) Ita fere de eadem dea Lycophronis Scholiaſtes pag. 116. Περσεφόνη γὰρ. καὶ Ἶσις ἡ γῆ, καὶ Ῥέα, καὶ Ἑστία, καὶ Πανδῶρα, καὶ ἕτερα μυρία ὀνομάζεται: *Quin & Proſerpina, & Iſis, Terra appellatur, nec non Rhea, & Veſta, & Pandora, multiſque aliis nominibus, quorum inire non eſt numerum.* Nec alia ſolis, ſive Apollinis, ratio eſt, quem teſte Martiano Capella,

--- Serapim Nilus, Memphis veneratur Oſirin,
Diſſona ſacra Mithram, Ditemque, ferumque Typhonem.
Attis pulcher item, curvi & puer almus aratri;
Ammon & arentis Libyes, ac Byblius Adon.

Vide & quæ Commentatores habent ad Auſonii Pantheon, & Reineſ. in Inſcr. ſic ut & Iſis μυριώνυμος ſit, & Oſiris.

Peſſi-

Pessinuntiam Deum Matrem nominant; hinc Autochthones Attici Cecropiam Minervam; illinc fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem; Cretes sagittiferi Dictynnam Dianam; Siculi trilingues Stygiam Proserpinam; Eleusinii vesculam Deam Cererem; Junonem alii, Bellonam alii, Hecaten alii, Rhamnusiam alii; &, qui nascentis Dei Solis inchoantibus radiis illustrantur, Æthiopes, Ariique, priscaque doctrina pollentes Ægyptii, cerimoniis me propriis prorsus percolentes, appellant vero nomine Reginam Isidem. Viden' aperte, quod dixi? At aliud etiam in allatis Apuleji, seu rerum parentis Naturæ verbis, animadvertendum puto; indicari videlicet loca singula, ubi idem Isidis Numen primum nomine, ritu, cæterisque incolarum propriis cerimoniis varie cultum est ut Numen patrium, cum Madaurensis ævo alibi etiam Isidis nomine coleretur, sed ut ἐπίκτητον tantum, & peregrinum. Quis enim de hoc dubitet, qui noverit Apuleji seculo ubique terrarum Matrem Deum, non in Phrygia tantum; Minervam etiam extra Atticam, Venerem non apud solos Cypri incolas, cæterasque recensitas Deas extra urbes quoque, provinciasque ab Apulejo designatas, sacra cultumque habuisse? Accidit enim, ut, cum nullus ab Ethnicis error respueretur, immo omnia superstitionis portenta, quo illa e longius dissitis regionibus conquisira forent, eo alacrius reciperentur; idem Numen ab ejusdem loci incolis tanquam duplex coleretur, & esset patrium simul ac peregrinum. Sic ibidem locorum culta Mater Deum, Ceres, Proserpina, Isis &c. Sic, apud Pausaniam in Achaïcis, in eodem delubro signa aliquot Æsculapii

posita, & seorsim Serapidis, & Isidis: &, quod magis mireris, apud eundem in Corinthiacis Isis ipsa duplici fano, ac duplici nomine culta: Ἀνιοῦσι δὲ εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον... ἔστιν Ἴσιδος τεμένη, ὧν τὴν μὲν Πελαγίαν, τὴν δὲ Αἰγυπτίαν αὐτῶν ἐπονομάζουσιν; *in Acrocorinthum enim ascendentibus occurrunt Fana Isidis, alterum (f) Pelagiæ, alterum Ægyptiæ cognomento.* Hæc tamen, cum de Iside sermo est, ad recentiora tempora pertinere, multa sunt, quæ suadeant. Nam illud certo certius est, veteres Græcos ingenita gentis vanitate, quod ab Ægypto acceperant fabularum, cerimoniarum, & (si hoc nomine nugas aniles vocare fas est) Theologiæ, id totum tamquam apud se natum venditasse, immutatis ritibus, ac mythologiis; indignatione interim frendentibus Ægyptiis, ac Numinum suorum antiquitatem tuentibus. Id (g) patet ex variis locis, quos recolere juvabit apud Diodorum quinque libris prioribus: ac forte idipsum firmare poterunt, quæ Tacitus refert Lib. VI Histor. de Ptolemæo, qui *Macedonum primus Ægypti opes firmavit, Alexandriæ recens conditæ mœnia, templaque, & religiones addidit.* Isidis itaque mysteria, Cereris, ac Cy-

(f) Per *Pelagiam* Isidem vis generatrix inferioris naturæ significatur, quæ & Venus, eademque Luna, imperium in mare obtinens. Unde Artemidorus lib. II, ubi de Venere agit; Ἀφροδίτη ἡ πελαγία ναυκλήροις καὶ κυβερνήταις, καὶ πᾶσι τοῖς ναυτιλλομένοις ἀγαθὴ τετήρηται, καὶ πᾶσι τοῖς βουλομένοις ἀποδημεῖν: *Venus autem Marina naucleris & gubernatoribus, & omnibus navigantibus, itemque omnibus peregrinari volentibus bona observata est.* Plura de ea Vossius Idolol. l. II, c. XXVII, p. 223. Reines. Inscript. l. 93. Cuperus, Vir Illustr. in Harpocr. p. 152.

(g) Illustrius hæc e Platone liquent, ubi Solon ab Ægyptiis Sacerdotibus increpatur, qui *Græcos semper pueros* esse ajebant. Adeatur & in Historia Animalium Ælianus, ubi de Apide agit: & Eusebius de Præpar. Euangel.

beles

beles mysteriis, gratius fuit Græcis æmulari, usque dum fastu cum imperio vel seposito, vel deminuto, Isidis ipsius Ægyptiæ cultum amplexati sunt. Etenim cum scriptores, ac Numismata, unde Isidem fanis, ac cerimoniis apud Græcos cultam esse discimus, recentioris sint ætatis, videre mihi videor a (*b*) Romanis potius, quam ab Ægyptiis superstitionem Ægyptiacam accersitam, vel religionis forma in deterius abeunte, vel assentationis causa erga Urbem rerum jam demum potitam: vereque asseri posse autumo, Urbem Romanam cetera passim Numina a Græcia, Isidem ab Ægypto accepisse, ac non cum Græcia modo, sed & cum ceteris etiam provinciis primam communicasse. Nec enim Isidis cultus apud Romanos recentior est, quam apud Græcos: sed tunc demum apud Græcos invaluit, cum Romæ jam diu viguisset. Spartiani quidem ævo hic a nonnullis credebatur recentissime Romam allatus, quos tamen is haud audiendos clamat: ***Mihi mirum videtur***, ait, ***quemadmodum Sacra Isidis per hunc*** (Caracallam) ***Romam venisse dicantur, cum Antoninus Com-***

(*b*) Isidis mihi sacra una cum amicitia Regum Ægyptiacorum in Urbem migrasse videntur, quo tempore Ptolemæus Philopator Senatui P. Q. R. tutelam filii moriens commisit. Jam dudum vero ante Græcis usurpata videntur, adscitaque præcipue, quum Ptolemæus Soter in Græcas urbes, ac præsertim Rhodiorum civitatem, terræ motu graviter concussam, debilitatamque, suam liberalissime effunderet benignitatem. Ut enim Græculi ad adulationem semper facti fuere, ita ad Ptolemæi captandam gratiam Sacra quoque Ægyptiaca in suas admisisse eos existimo civitates. Sic in duobus æreis Rhodiorum nummis Solem radiatum ab altera parte videas, ab altera vero Serapin cum calatho, apud Goltzium. Sed & in Ægialeæ Insulæ prope Cretam nummo Serapis, vel Osiris conspicitur: & in altera parte Isis nuda super navigii proram, spicas manibus tenens. Et in Lapethiorum nummo a Cypriis Osirin & Isidem apud eundem Goltzium expressos reperias, in cujus nummi altera parte palma Ægyptia cernitur.

modus ita ea celebraverit, ut Anubim portaverit, & Pausa sederet. Quid autem sit *Pausa sedere*, vix intelliges ex Casaubono ad hunc locum; Salmasius autem in notis ad Spart. *Pausas* in Sacris Isidis multis illustrat, & *Corpus Pausariorum* ex lapide a Reinesio vexato revelat, quem vide. Verum & ante Commodum jamdiu Isiaca Romæ frequentata. Domitianus, referente Suetonio e Capitolio mane *Isiaci velatus habitu, inter sacrificulos vanæ superstitionis* evasit & ita irrumpentes Vitellianos frustratus præsens vitæ periculum effugit. Tito apud Xiphilinum in Campaniam abeunte ad visendam calamitatem propius ex Vesevi incendio acceptam, Romæ plurima incendio conflagrasse narrantur ædificia; inter quæ Serapidis ac Isidis Fana. Othonem Sacra Isidis sæpe in lintea religiosaque veste propalam celebrasse auctor est supra laudatus Suetonius. (*i*) Poëtæ Augusto coævi, seculo illo Isiaca Mysteria celebrata probant, quamvis infamia laborasse iidem ostendant; nec non M. Agrip-

(*i*) Immo & Catullus jam diu ante Augusti tempora *Serapidis* templi meminit; apud quem Vari scortillum,

> *Quæso, inquit, mihi, mi Catulle, paullum*
> *Istos commodita. Volo ad Serapis*
> *Ferri mane.*

Ubi autem Serapis cultus, ibidem & Isis in honore fuit. Scriptum vero id carmen vigente adhuc rep. postquam e Bithynia, quo cum C. Memmio Gemello Prætore ierat, reversus fuit. Ceterum notabilis de his Diis locus est Ciceronis lib. III de Deor. cap. XIX: *Quid autem dicis? Si Dii sunt illi, quos colimus, & accepimus, cur non eodem in genere Serapim Isimque numeremus? Quod si facimus, cur barbarorum Deos repudiemus?* Unde sane jam tum Isidis cultum Romæ receptum liquet. Inducit autem Cicero loquentes Cottam, Balbum, & Vellejum; quorum Cotta Consul fuit A. V. C. DCLXXVIII, annis XLII ante Octavianum primum Cos. L. autem Lucilius Balbus Præceptor Servii Sulpicii JCti fuit, qui condiscipulus triennio ante Ciceronis fuit apud Apollonium Molonem Rhodi.

pæ

pæ Ædilis decretum, cavens, ne fana intra Urbem diruta intra D lapidem ædificarentur. Demum longe antea, Calpurnii Pisonis, & Auli Gabinii consulatu, eorundem Sacrorum proscriptio per Arnobium, ac Tertullianum asserta, illa haud in Urbe novitia demonstrat, sed a satis longo tempore per manus tradita, cum jam diu in Urbem recepta pedem ibi fixissent. Hinc facilè colligere est, cum Minutius Felix in Octavio de Osiridis ac Isidis superstitione differens ait; *hæc Ægyptia quondam, nunc & Sacra Romana sunt*; vel illud ipsum tempus metiri, quo eadem pacate tranquilleque Romæ celebrabantur, postquam videlicet Imperatores Augusti fœdis hisce næniis nomen dedere, vel horum novitatem ad creandam invidiam augere.

Hæc prolixius forte, quam par fuit, in antecessum statuenda duxi, *Vir Illustrissime*, quo primum constaret, absurde hallucinari, qui Romæ Sacra Isidis eadem prorsus cum Sacris Magnæ Deum Matris fuisse statuunt: ut censuit Ouzelius ad allatum Minutii locum. Quod operæ pretium fuit refellere: poterat enim conjecturam infra mox afferendam infirmare. Sacra etenim Magnæ Deum Matris novimus quo cultu e Phrygia allata, simul & quo tempore, ex Livio potissimum; qui rationem accersendi Numinis, cærimonias, & pompam distincte narrat: ita ut de his dubitari nequeat. Nec ab illo umquam tempore Magnæ Matris Mysteria aut suspecta, aut ex Urbe eliminata fuisse traduntur: tempus vero receptæ Isiacæ superstitionis, postmodum non semel in crimen vocatæ, divinare vix possumus. At nonne Isidis Romæ

cultæ

cultæ, & ſacra diverſa a ſacris Cybeles ſatis ſuperque evincit Oſiris ibidem cultus? habemus autem id diſerte ab Apulejo aſſertum, qui ſe denuo initiatum in Oſiridis myſteriis Romæ memorat, poſtremis Metamorphoſeon paginis. Diverſa igitur Iſidis ac Cybeles ſacra, quamvis alias idem Numen; quinimmo Iſis ipſa Romæ duplici ſaltem nomine culta, *Pelagiæ* videlicet, ac *Ægyptiæ*: quod, cum Iſidem ipſam Roma Græciæ præbuiſſet, poſtmodum abs Græcia Romam recepiſſe veriſimile eſt, multiplicato ſuperſtitionis fœnore. Nam & ad Germanos *Pelagiæ* cultum a Græcia propagatum jure ſenſit Colerus in Taciti Librum de Moribus Germanorum. *Pelagiam* vero Iſidem Romæ cultam oſtendit vetus Lapis repertus extra Portam Flaminiam teſte Gyraldo Synt. VII de Diis Gentium, quem invenies in Theſauro Gruteriano deſcriptum p. CCCXII, n. 5. An tandem coaluerint Cybeles ac Iſidis cultus, res eſt implicita. Pignorius coaluiſſe non ſemel monet: ſed carmen, ex quo id evincere conatur, Tertulliano, vel Cypriano tributum ad Senatorem Apoſtatam, nec Tertullianum, nec Cyprianum habuit auctorem, quidquid ſit de ejuſdem genuino intellectu. Quæ ſtatim de Juliani Apoſtatæ ſuperſtitione in fine ſequentis paragraphi dicam, ad hancce rem pertinent.

Ut autem non Ægyptiacum, ſed Romanum credam Siſtrum, cujus effigiem miſiſti, efficit Parergon illud alteri laterum laminæ affixum, videlicet Nux Pinea. Pinearum ſiquidem uſum in Iſiacis nuſquam reperi obtinuiſſe apud Ægyptios; quamvis in eam rem univerſa Ægypti Myſteria in Oedipo Kircheriano reſerata, Pi-

gnorii

gnorii commentaria, ipsam Isiacam Mensam sæpius lustraverim, consultis itidem Jamblicho, Plutarcho, Luciano, Apulejo, ceterisque, qui ad manus fuere, ex quibus lucem mutuari potuissem. Tu ipse eadem, ac alia documenta recole, &, si quid secus inveneris, me errantem corrigas velim, gratias ex animo repensurum: nec tamen in hanc rem novitate laborantem agere me credas argumento mere negativo, ut ajunt; nam contra ea apud Isiaca Romana Pinearum usus satis superque probatur ex uno Lampridii loco, ubi Commodi sævitiem inter ipsa mysteria exercitam recensens, refert eum *Isiacos pineis usque ad perniciem pectus tundere coëgisse.* Fateor equidem (*k*) Pinum Cybele dicatam, ob ea, quæ facili negotio apud rerum hujusmodi scriptores videre est; sed & in Isidis sacris usurpatas Pineas apud Romanos allata Lampridii

(*k*) De Pinea nuce Martialis l. XIII, ep. XXV: *Poma sumus Cybeles:* verum Isidi Pinum sacram esse non secus ac Cybele, item Osiridi, seu Soli liquet ex Sponii Miscellaneis p. 85, & p. 1 & 3. Hinc apud Virgilium l. XI Æn. Arruns ad Apollinem,

Summe Deum, sancti custos Soractis Apollo,
Quem primi colimus, cui pineus ardor acervo
Pascitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores multa premimus vestigia pruna, &c.

Quin & Priapo, qui & ipse Sol, sacra facientes Nucem pineam in manu habebant. Eadem & Baccho, qui itidem Sol, sacra est, quia similis humano cordi, cujus tutela Bacchus. Et hinc *Conophoræ* in ejus sacris, teste Suida. Unde & pardalis *conum* in thyrso, non secus ac Bacchi sacerdotes, in gemma 132 part. 1 Leonardi Augustini ferre cernitur. Eandem porro habitam Isidem ac Cybelen, cum scilicet non pro Luna, sed pro Tellure accepta fuit; multaque in sacris ritibus communia habuisse; utramque etiam uno *Dianæ* nomine expressam ab Ovidio, pluribus Jo. Ger. Vossius docet lib. II de Idolol. c. LVI. Confer & Apulejum l. XI Milef. ubi inter alia, ut supra vidimus, Isis ipsa de se, *Me*, inquit, *Primigenii Phryges Pessinuntiam nominant Deum Matrem.* Ad quem locum plura Commentatores.

verba teſtantur. Id forte accidit, quod, cum Iſiacæ ſacra infamia ſatis gravi laborarent in Urbe, (quare & proſcripta a Magiſtratibus, & a ſeverioribus damnata fuere) & cum alias idem Numen diverſis licet cerimoniis coleretur, paulatim ad abolendam invidiam, ex Magnæ Deum Matris myſteriis ritus nonnulli ad Iſiaca transferri potuerint. In horum cenſum præter Pineæ uſum referenda ſunt alia, quæ cauſam ſufficere potuerunt aſſerentibus tandem utraque coaluiſſe. Juliani certe Apoſtatæ temporibus ipſis, quamvis in præſenti argumento recentiſſimis, Iſidis mihi nomen, ac cultum videor videre. Numiſmata, ſi cætera deſint, id probant: in quibus ſiſtratam Iſidem, ſiſtratum Anubim agnoſcimus. Inſuper (*l*) Imperatorem ipſum Taurobolio, Criobolioque initiatum clamat (*m*) Hiſtoria, ritumque eum uſque a Marci Aurelii temporibus Cybeles, ac Mithræ initia ſuſcipiendi ſolemnem fuiſſe. Vel igitur non coaluere, vel ſi coaluere, obliterato Cybeles nomine, quod non admiſerim, Iſiacorum nomine audiverunt.

Hæc ſi vera ſunt, ut mihi videntur, uſque dum meliora docear; habeo quod mihi gratuler de ratione reperta, ob quam clariſſimi Scriptores monumenta nonnulla illuſtrantes inconſtantia, ac caligine laborent,

(*l*) Elagabalum. De *Taurobolio* & *Criobolio* nonnulla Voſſius habet l. 11 de Idol. c. 53. Multo plura & doctiora Salmaſius in Lamprid. & Reineſius Inſcr. l. 10, apud quem inſcr. 42. *Petra Tauborolata* non ſimplex ara eſt, ut vir eruditiſſ. explicat, ſed iſtiuſmodi lapis, ſeu monumentum, in quo tota ſacrificii ratio efficta erat, oculiſque omnium expoſita. Ideo vero *Petra* poſita, quia, cum in antro ſubterraneo Mithra coleretur, quod plerumque e petra, ſeu ſaxo vivo erat, ipſe *θεὸς ἐκ πέτρας* ideo dictus fuit.

(*m*) Immo & Gregorius Nazianzenus in ſuis in Julianum Invectivis.

dum

dum eadem nunc Iſidi, nunc Cybele adſcribunt. Vide Jacobi Thomaſini opus dilucidans Cecropii Votum. Hic enim paſſim nunc Cybele, nunc Iſidi Votum ipſum tribuit; ac tum maxime, cum de Nuce Pinea agens ſcribit; *arcanum enim, & veluti vaticinium in apice pollicis repræſentatur nuce pinea, qua uſos fuiſſe Iſiacos narrat in Commodo Lampridius*; & ſtatim addit; *pinus enim tutelam gerebat Cybele &c.* Alexander Niger Lapidem Q. Manilii Cordi illuſtrans docta ſane diſſertatione (quam, cum ſeorſim primum edita fuiſſet, noviſſime Marmoribus ſuis, non e Felſineo modo, ſed ex incognito undique Antiquitatis penu depromptis, inſeruit humaniſſimus Dominus meus Comes Carolus Cæſar Malvaſia) Pineam in ſummo lapide locatam cum ceteris parergis ex Ægyptiaca ſuperſtitione, vel, ſi Diis placet, ſapientia derivat: ex ea poſtmodum non modo Cybelen a Manilio cultam argumentatur, licet Cybeles cultus ad Ægyptios nunquam ſpectaverit; ſed etiam Cybeles & Cereris myſteria, omnino Romæ diverſa, confundit, & utrique (*n*) Pineam adſcribit. At, quod magis mireris, recole paulo attentius opus ſane egregium Laurentii Pignorii, quo Magnæ Deum Matris, & Attidis initia illuſtrat ex duplici vetere Tornacenſi monumento. De Attidis Sigillo non habeo quod im-

(*n*) Atqui pinum Cereri quoque ſacram Stephanus teſtatur in voce Μίλητος. ut & Ovidius lib. v Metam. ubi de facibus agit ad quærendam Proſerpinam accenſis: item lib. IV Faſtor. Certe Sacra Cereris tributa fuit. Et hinc Diodorus Sic. l. 1, πυθμένας πυρῶν καὶ κριθῶν in memoriam repertæ agriculturæ geſtari ſolitos, cum Iſea celebrarentur, memorat. Imo nec alia Ceres, quam Iſis: illo nomine apud Græcos culta,

probem: secus se res habet de manu ærea inani, ac apta, cui hastile insereretur. De ea siquidem differens Pignorius invita mihi Minerva rem agere videtur. Nam cum semel ex ea Magnæ Deum Matris initia explicanda susceperit, quidquid offendit certo certius ad Isidem spectans, vel Cybele adjudicat, vel quod ad Cybelen pertinet, quasi Cybeles oblitus, ad Isidem trahit. Sic cum de tota manu aperte dixerit inanem conflatam, quo præferretur in pompa ipsi Deum Matri; adjungit, *qua plane ratione Antistitum unus Isidi prægestabat æquitatis indicium deformatum, manum sinistram porrecta palmula, ut scribit Apulejus lib.* XI *Metamorph.* subdit quidem, censuram præsentiens, Isidis sacra non abiisse a mysteriis Matris Deum; sed quid inde? nunquid eadem fuere? Ulpium Egnatium Faventinum Patrem, & (*o*) Hierocerycem D. S. I. M. ac simul etiam Sacerdotem Isidis extitisse; sed nunquid idem non poterat duplici Numini esse initiatus? C. Munatium Severum Matri Deum, & Isidi Fanum refecisse: at an inde forte pompam utriusque unam fuisse conficiet? Idem probarent de Numinibus alias dissitissimis, ac diversis, Lapides, quorum copiam ex Gruteriano Thesauro nancisci poterat. Inde per partes explicans Manus æreæ symbola, cum pervenit ad Sistrum, cogitur invitus ambiguo tamen verbo crepitaculum hujusmodi & Cybele tribuere, novo quidem, & usque in hanc diem

(*o*) Reinesius Infr. l. 48. describtorum errore ita legi ait, cum verum sit, *Hierocorax Dei solis invicti Mithræ. Hieroceryces* erant in sacris, qui silentiam indicebant, inferioris ordinis ministris: at *Patres* sacrorum principales erant & magistri inter sacerdotes, quibus nihil cum *Hierocryce* commune. Vide ea de re illic plura.

in-

inaudito afferto, fiquidem fentiat Siftrum in Deum Matris myfteriis adhibitum. Verba enim, ut dixi, ambigua funt. *Siſtrum*, ait, *ad Iſidem pertinet, neque ideo abludit a Magna Matre. Marcianus enim Capella lib.* 2 *in Lunari circulo ſtatuit Siſtra Niliaca, Eleuſiniam Lampada, Arcum Dictynnæ, & Tympana Cybeleïa.* Hifce tamen tantum conficiet Pignorius convenientiam horum inter fe myfteriorum; nunquam vero Siftrum magnæ Deum Matri dicatum. Iterum de Pinea agens pollicis faftigio affixa, Pinearum ufum in Romanorum Ifiacis ex allato Lampridii loco agnofcit, fed præconceptæ fententiæ adhærens cantiunculam eandem recinit, *indiſcretas* videlicet *fuiſſe horum Numinum Iſidis ac Cybeles apud Antiquos rationes.* In Appendicula veritatis fidiculis tortus aperte porro afferit, *licet hæc Myſteria* (*ut non ſemel monuimus*) *coaluiſſent, ut ſatis ſuperque indicant Carmina Cypriani, ſeu Tertulliani ad Senatorem Apoſtatam, tamen Iſis alio cultu & ſchemate ſingebatur.* Ita profecto fe res habuit, nec tantum de Idoli cultu id verum fuit, fed de cultu, ac pompis, quibus myfteria ipfa peragebantur Quare monumentum univerfum non Matri Deum, fed Ifidi potius deputandum, ac ex Romanis Ifiacis Sacris ad Commodi tempora referendum puto, paratus faniori judicio fub-

fore ſperarem. Ipſe felicius univerſa rimari quiveris, ac ſi forte pro ea, qua emines, animi moderatione alterum in meditationis ſocietatem vocare volueris, eximii Viri Urbis ac Italiæ noſtræ decora adſunt Ciampinius, Fabrettus, Bellorius, qui rem intime perluſtrent, ac his, quæ ipſe inepte effutivi, ſpongiam adhibeant. Vale.

JACOBI TOLLII
DE
SISTRORUM
VARIA FIGURA
DISSERTATIUNCULA.

Uandoquidem nullus mihi eorum commentariorum præ manibus, quibus hæc ab eruditiſſimis hominibus, Alеandro, Pignorio, Boſſio, ceteriſque, pertractata materia eſt: neque item recens Herodoti, Diodori Siculi, Plutarchi, aliorumque veterum auctorum lectio memoriam meam adjuvat omnibus ferme, hoc tempore libris & auxiliatricibus copiis deſtitutam; nullus dubito, quin nonnulla dicturus ſim ab aliis jam ante memorata, quorum ego doctis laboribus nil debitæ laudis hac opella mea detractum ire volui; abunde contentus, ſi hæc qualiacunque æquis animis accipiantur, æſtimenturque. Neque enim adeo mei, mearumque

rumque lucubrationum amans ſum, ut hanc Diſſertatiunculam multum mereri laudis exiſtimem, quippe quæ nulla attentiore cura elaborata, nulloque ſubſidio adjuta literario, verum αὐτοσχεδιαστὶ *concepta ſit, atque exarata.*

Ordiemur autem ab ea potiſſimum Siſtri Figura, quam nobis elegantiſſimi Vir ingenii, plurimæque eruditionis R. P. *Benedictus Bacchinus Diſſertatione ſua illuſtratam exhibuit. Continet hoc Siſtrum quatuor virgulas æreas; quatuor Elementorum* Harmoniam *ſonoro tinnitu ſuo ſignificantes: quorum terra ultima, & maxime depreſſa, ſejunctiore a ceteris, & inferiore virgula denotatur. Eleganter Auctor, qui nunc a me editur,* de Recipiendis Manichæis, *Harmoniam hanc expreſſit, ita Deum in precibus compellantem inducens Epiſcopum:* σὺ ἐκ τεσσάρων στοιχείων τὴν κτίσιν συναρμόσας τέτρασι καιροῖς τὸν κύκλον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐστεφάνωσας: Tu e quatuor elementis mundi creationem coaptans quatuor tempeſtatibus anni circulum coronaſti. *Non enim eorundem elementorum hic* motum *iiſdem virgulis indicari arbitror; quum in pluribus ille Siſtris verius aptiuſque per ternarium virgularum numerum exprimatur, in quibus cœlum curvatura, ſeu ſuperiore Siſtri parte* περιφερεῖ, *terra transverſa & immobili lamina lineari ob oculos ponitur. Quæ quum & in Strozziano, & in Auguſtiniano Siſtro valde conſpicuæ ſint, mirari ſatis artificum nequeo vel incuriam, vel inſcitiam. Terra namque ſtabilis eſt, atque ideo* ἕδρα

exprimitur, nonnisi tribus instructa chordis, tria his elementa mobilia, ignem, aëra, & aquam; ipso vero suo corpore terram repræsentabat. Hæc ut clarius liqueant, aliorum etiam quorundam Sistrorum figuram respiciamus. Occurrit statim prima ovalis, qua Chaos *antiquorum, τὸ Ὢν naturæ, designabatur. Et in hoc quidem Sistro recte quatuor elementa totidem virgulis exprimuntur a se invicem disjunctis; quemadmodum & illa Deus, & melior natura discrevit. In secundo rursus ac tertio Casaliano Sistrorum schemate tota rerum natura accuratius depingitur. Duo enim rerum principia illic nobis familiari Chemicis nostris schemate, Aqueo &* Igneo, *ostenduntur: quorum illud Thaletis, hoc Heracliti. Aqua namque inferius triangulum constituit acumine deorsum vergente, quod latentis in ea ignis argumentum est, & transversa recta linea superiore rerum ortum significante. Superius triangulum pyramidali figura & Ignem nobis exhibet, & cælum Empyreum repræsentat: nec non rerum ortum, & occasum: quemadmodum hoc plenius, & perspicue magis e Bossiano Sistro apparet: cujus triangulare ferme fastigium est, & ascendens trianguli linea Isidis, Veneris Genetricis ac Φωσφόρου imagine insignis; descendens vero Nephthyos, Veneris Nocturnæ, sed Naturæ ad corruptionem vergentis, Latinorum Libitinæ rerum finis exornata est. Quod si mihi jam cum Chemicis res esset, illam cum Basilio Valentino* Metallum ascendens, *hanc* descendens *appellarem: sive etiam, illam* spiritum Mercurialem, *hanc* Sulphureum *denotare dicerem,* Sale *in triangulo transversam lineam subjectam efficiente. Sed de his fusius in Medicina Chemica agetur: nunc simpliciter Natura consideranda venit.*

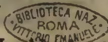
Duo

Duo igitur illa ſchemata intermedias tres virgulas habent criſpante brachio tergeminos ictus argutum ſonum reddentes, *ut eſt apud Apulejum, trium elementorum diſtinctorum indicia, ſeu Symbola. In Chao namque omnia primum confuſa, & inter ſe permixta fuere elementa: verum cum ſpiritus Domini, qui ferebatur ſuper aquas, eaſdem calore ſuo, velut incubans ovis gallina, foveret, exſiluere primum ignis, mox aër, deinde aqua: terra vero, uti ſupra dixi, in imum ſubſedit locum: unde in antiquis Numiſmatibus* Tellus Stabilis *legitur. Poſſit & hæc reddi ratio, quod Aqua trianguli figura deſcripta terram contineat, cujus hoc eſt ſchema* 🜃: *aër vero ignis vehiculum ſit, qui ita notatur* 🜁: *quæ duo ſchemata ſi conjunxeris, erit ipſiſſima Siſtri utriuſque figura* ⟠: *quæ & in* II, III, *& in* XIII *Siſtro conſpicitur perfectiſſima, imperfectior autem in ſextodecimo: ubi* τὸ τοῦ ὑγροῦ περιφερὲς *obſervatum eſt. Quod vero in quinto, ſexto, ſeptimo, decimo, duodecimoque duæ tantum virgulæ appareant, duorum id elementorum Aquæ &* Ignis, *id eſt Iſidis & Oſiridis, excellentiæ datum exiſtimo. Unde & in marmore, quod in ædibus Matthæorum exſtat, Ignis & Aqua ab Iſiacis Sacerdotibus præferuntur. Ex his enim parentibus, ut in* Fortuitis *oſtendi, cuncta gignuntur; omniſque iis adſignanda fœcunditas eſt, a Mercurio in nummo vetere Damaſcenorum, apud noſtrum exhibito n.* VI, *conjunctis: qui*

factum Diis liqueat. Nam sive Cabiros, *sive* Penates, *seu* Genios, *seu* Lares, *seu* Curetes *in partes vocemus, eadem illorum variati numeri ratio est. Quum enim quatuor perhibentur, quatuor Elementa denotant: quum tres, Aqua & Ignis cum spiritu aërio Mercuriali illa conjungente significantur. Unde in Inscriptione vetere apud Sponium legas Miscell. Er. Antiq. p.* 91: Cælo æterno, Terræ matri, Mercurio Meneſtratori S. *qui Mercurius in Cabiriis Sacris* Casmilos, *seu* Camillus, *dictus. Quum duo, illa quoque duo tantum elementa, quæ dixi, Aquæ & Ignis indicantur*, cunctarum contraria semina rerum, *ut est apud Ovidium in Fastis. Non tamen præfracte negare velim, quatuor hisce virgulis totidem anni tempestatum conversionem designari potuisse; præsertim quum Porphyrius apud Eusebium l.* III *de Præpar. Euangel. ipsos quoque Cabiros, seu Curetes (nam eadem res est) quatuor anni temporum Symbolum fuisse doceat: & trichordis cithara Solis Ver, Æstatem, & Auctumnum, sive earundem tempestatum anni moderatam significasse conversionem referatur. Verum de Elementis eas accipere malim; quandoquidem Deos sibi inde, seu Genios quatuor Ægyptii fecere,* Δαίμονα, *qui Ignis,* Τύχην, *quæ Aqua,* Ἔρωτα, *qui Aër, &* Ἀνάγκην, *quæ Terra. Quod autem ternarium virgularum numerum attinet, tot quoque tantum Curetes fuisse Proclus tradit l.* V, C. XXXV *in Platonem; qui &* Magni, Potentes, Valentes, Jupiter, Juno, & Minerva, Dii Penates Populi Rom. *habiti nil aliud quam Elementa, quæ dixi, tria denotant. Non ignoro tamen aliter aliquanto Deos a Servio ad lib.* II *Æn.* v. 296 *explicari. Verum potior mihi Juliani Imper. sententia est, cui Orat.* V,

αἱ τρεῖς ἀρχικαὶ τῶν μετὰ θεοὺς κρειττόνων γενῶν ὑποστάσεις *dicuntur; id eſt, Elementa rerum poſt Deos principia : ſive, ut Epimenides Curetas appellavit*, omnis concinnæ motionis principalia exemplaria. *Sic rurſum iidem Dii, qui apud Dionyſium Halicarnaſſeum, & in antiquis nummis*, Penates, *ſeu Genii* P. R. *gemini tantum memorantur, Jovis & Neptuni cultu atque habitu notabiles. Et quid aliud hi duo Dii, niſi* Ignis *&* Aqua? *iidem ſcilicet, qui in fabula Trojana* Apollo *&* Neptunus, *Trojæ urbis mœnium conditores. At in nummo Getæ apud Triſtanum* Hercules *&* Juno; *apud Samothraces* Cœlum *&* Terra, *uti ſupra, teſte Varrone* l. IV *de* L. L. *Quare jure merito, quum ſe his expedire tricis non poſſet, idem Varro apud Arnobium* lib. III, Penatium numerum & nomina ignorari *tradidit. Eadem & Genialium Deorum ratio eſt apud Feſtum.* Geniales, *inquit ille*, Deos dixerunt Aquam, Terram, Ignem, Aërem. Ea enim ſunt ſemina rerum, &c. *Qui ſtatim & Solem, & Lunam, &* XII *ſigna zodiaci in eorum numerum refert: aucto ſcilicet numero e diverſo cujuſque ad ortum rerum conſervationemque efficaciæ intuitu. Duæ iſtæ virgulæ ad Servii nonnihil facere videntur explicationem, qui in* VIII *Æn. Virg.* Iſis eſt, *inquit*, Genius Ægypti, qui per Siſtri motum, quod gerit in dextra, Nili acceſſus receſſuſque ſignificat. *Veruntamen ad duo illas, quæ*

ta virgularum insertarum extremitates esse videantur. Certe in præcedente figura eorumdem apicum septenarium numerum planetarum concentum innuere verosimile est, quem & Orpheus totidem chordis apud Poëtarum Latinor. Principem æmulatus est. Atque hæc de Sistrorum figura sufficiant: quibus pro Corollario hoc unum de Loti *fructu adjiciam, recte illum & fronti Isidis num.* III, *&* VIII, *atque item Aspidis, quæ Isidis Symbolum, num.* V, *& summitati, seu fastigio Sistri* XVII, *affictum, quod cœlesti Solis calore calor Terræ Matris excitatus suavissimos fructus ferat, & in lucem eos omnium oculis contuendos producat. Est & alia secretior, sed Chemica ratio: quam in* Sapientia Insaniente *attigimus; ubi de* oleagino *Jovis sceptro, dulcedineque ejus* olei *paucula dicta sunt, verum multo plura altera, si Deus otium dederit, editione dicentur, adjectis nonnullis de* olea *Minervæ, (Græcis* Ἀθηνᾶ *dictæ, & in* triangulo *pyramidali summum apicem obtinentis, ut in* Fortuitis *exposui) quæ ad explicandam spiritus salini dulcedinem plurimum faciunt, postquam spiritui Vini Philosophico conjunctus* tertium *cum eodem alembicum Philosophicum transiit. Sed hæc altioris indaginis sunt, atque ea propter Chemicis curis meis enucleanda relinquentur. Adjicerem & de* fele *quædam, deque ejus oculis, qui ad Lunæ vices vel ampliores fiunt, vel angustiores, nisi aliis jam dicta arbitrarer: quæ erecto capite, intentoque & pervigili vultu, efficacem Lunæ in cuncta sublunaria dominationem, simul & novilunii vim quotidie augescentem innuit; non secus ac decrescentem, invalidamque, remissa ejusdem cauda significat.*

FINIS.